

Социалистическэ АДЫГЕЙ

ВКП(б)-м и АДЫГЭ ХЭКУ КОМИТЕТЫ, И МЫЕКЪОПЭ
ГОРКОМЫ БЫКИ ТРУДЯЩЕМ ЯДЕПУТАТХЭМ
ЯХЭКУ СОВЕТЫ ЯОРГАН

1945 ильэс

Октябрэм

и 2

Гьубдж

№ 109 (3895)

Ыуасэ ч. 20

Абхазскэ АССР-м шын Гальскэ районим иколхозу Лениным ыцлэкэ шытыр.
Суретим итхэр: художественнэ самодеятельностым икружок хэтхэу, колхозни-
цэхэу Н. Ригвава ыки Б. Чкабели ижырэ национальнэ инструменткэмкэ орэ-
дыхэр кырагъалох.

Х. Параскевопулы ифотэ

(ТАСС-м ифотохроник).

Советскэ Союзым и Маршалэу А. М. Василевскэр Лениным иорденкэ наградить шыгызыным ехылагызу

СССР-м и ВЕРХОВНЭ СОВЕТЫ и ПРЕЗИДИУМЫ и УКАЗ

Советскэ Союзым и Маршалэу тов. А. М. Василевскэр кызы-
хьугэ мафэр ильэс 50 зэрэхьугэм ехылагызу ыки государствэм-
рэ Красная Армиэмрэ апашхьэ гьэхьэгъэшхохэр зэрэшырилер дгъэ-
уныфызэ тов. ВАСИЛЕВСКИЙ Александр Михайловичыр ЛЕНИНЫМ
иорденкэ наградить тэшл.

СССР-м и Верховнэ Советы и Президиумы и Председателыр
М. КАЛИНИН.

СССР-м и Верховнэ Советы и Президиумы и Секретарыр
А. ГОРКИН.

Москва, Кремль.

Сентябрэм и 29-рэ 1945-рэ ильэс.

ВЦСПС-м

Дзэм кыкыжыжхэрэмэ профорганизациехэр лэпылэгъу зерафэхьуштхэр

Дзаклохэу Красная Армием кы-
кыжыжхэрэмэ ящылэкэ-псэуэкэ
ящылэгъэхэр ягъэгъотыгъэным
ыки ахэр юфхэмэ алугъэхьэгъэ-
ным иЮфы ВЦСПС-м исекрета-
риат гегушылагъ. Электропромыш-
ленностым и Народнэ Комисса-
риаты, электромашиностроительнэ
промышленностым и рабочхэмэ
япрофсоюзы и ЦК ыки электро-
слаботочнэ промышленностым
япрофсоюзы и ЦК япредставитель-
хэм докладхэр аш кычашы-
гъэх.

Электропромышленностым
ипредприятие зырызхэмэ фронто-
викхэм апэгъокыгъэнхэм, ахэр
юфхэмэ алугъэхьэгъэнхэм икьу-
кэ аналэ зэрэшытырамыгъэтырэр
кыгъэлъагъозэ, ВЦСПС-м исе-
кретариаты дзэм кыкыжыжхэрэмэ
кьэ-
кложьыр пэпчы еж ашхьэкэ
адэгущытэн, ахэмэ щылэгъэу ялэ-
хэр зэрагъэшлэнэу заводской ко-
митетхэмэ япредседательхэмэ
пшээрлы афишыгъ. Дзэм кы-
кыжыжыгъэу кьэ-
кложьыгъэ пэпчы,
производствэмкы, еж иунэгъо
кложьыкы условие тэрэххэр егъэ-
гъотыгъэным контроль пхъашэ
фэгъэуцугъэн фае. Красная Арми-
ем кыхэкыжыжхэрэмэ кьэ-
кложьыгъэ пэпчы, аш еж квалификацияу
илэм елгытыгъэ юфшлэн егъэгъо-
тыгъэнымкэ лэпылэгъу фэхьунхэ
фае. Ахэмэ ащышэу специаль-
ность горэ зымылэмэ апае курсы-
хэм, предприятием ицеххэм про-
изводственнэ техническэ обучение
индивидуальнэ е бригаднэми
ащыгъэпсыгъэн фае.

Дзэм кыкыжыжы кьэ-
кложьыгъэ иэбгырэ закьохэу бын зымылэхэмэ
апае общежитиехэр агъэцэкэ-
жыжхэр ыки зэрагъэфэнхэр
профсоюзхэмэ октябрэм ыкложы

зэшлуахынхэ фае, дзэм кыкы-
жыжыгъэхэмэ ябынхэр зычлэс квар-
тирэхэм текущэ ыки капитальнэ
ремонт ятыгъэнхэмкэ лэпылэгъу
афэхьунхэ фае. Аш фэдэ кьаб-
зэу ахэмэ мебель, унэгъо кложьы-
хьап-щыпхэр ыки гъэстыныпхьэ-
хэр ягъэгъотыгъэнхэ фае.

Дзэм кыкыжыжыгъэхэмэ аш
ябынхэмэ материалнэ лэпылэгъу
аратынэу, апэрэ чэзыоу ахэмэ
промышленнэ товархэр ыки под-
собнэ хозяйствэм кыраыхыгъэ гъо-
мылэпхэу продуктхэри аратынэу
ВЦСПС-м исекретариаты пшээр-
лы афешы. Дом отдыххэмэ
арыкложьыжхэр путевкэхэр зыщылэ-
гъэхэмэ аратын ыки врачблэ
курортнэ комиссиехэмэ язаклуче-
ниекэ санаториехэмэ ыки курорт-
хэм агъаклохэу ашын фае.

ВЦСПС-м исекретариаты иуна-
шэ тетэу жилищнэ хозяйствэм
и рабочхэмэ япрофсоюзы и ЦК,
дзэм кыкыжыжыгъэхэмэ аш ябын-
хэмэ апае трудящхэмэ ядепу-
татхэм я Советхэм яисполнитель-
нэ комитетхэмэ яунэхэмэ кварта-
рэхэр зэрацафэгъэхьазырырэм
лэпылэнэу контроль зэхишэн
фае. Профсоюзхэм я ЦК-хэм, фаб-
ричнэ - заводской комитетхэм,
Красная Армием кыхэкыжыжыгъэ
дзаклохэм культурнэ-массовэ юф-
хэр адашлэнэу, лекциехэр афашын-
хэу, газетхэр, литературэ арагъэ-
гъотынэу пшээрлы афашыгъ.

1945-рэ ильэсым ноябрэм и 15-м
ыки 1946-рэ ильэсым январым
1-м, Красная Армием кыхатлуп-
щыжы кьэ-
кложьыгъэхэмэ зэрапэ-
гъокыгъэхэмкэ, ахэр юфшлэнэу
алугъэхьэгъэнымкэ мероприятиеу
зэрахагъэхэр ВЦСПС-м доло-
жить кыфашыгъ. ВЦСПС-м
исекретариаты зэкэ профсоюзхэм
я ЦК-хэм пшээрлы афишыгъ.

Бжыхьэ лэжыгъэ хэлъхьанэр Украинэм зэрэщыкlorэр

КИЕВ, сентябрэм и 25. (ТАСС).
Киевскэ областым ирайон 20-мэ
бжыхьэ лэжыгъэ хэлъхьаным
иплан агъэцэклагъ.

Гьорекло мы уахътэм ехьуллэу
зэкэ республикэм бжыхьэ лэжы-
гъэу щызэхалхьэгъагъэм нахь
гектар мин 300-кэ нахьыбэ ыдж
щызэхалхьагъ.

БЖЫХЬЭ ЛЭЖЫГЪЭ ХЭЛЪХЬАНЫР НАХЬРИ ДГЪЭПСЫНКІЭН ФАЕ

Тихэку иколхоз пэрытхэмэ удар-
нэ месячникым гъэхьэгъэ дэгъу-
хэр шашыгъэх. Колхоз пчъэгъа-
бэмэ лэжыгъэ тынымкэ илэс
планэу ялэхэр агъэцэклагъ. Лэжы-
гъэ тыным даклоу фэшхьафрэ
бжыхьэ юфшлэнхэри зэшлуахык.
Гушылэм пае, Тэхьутэмыкьое рай-
оным шын колхозхэу „Къэгъоты-
клем“, Я 18-рэ партконференцием
ыцлэкэ щытым ыки аш анэмыккэ-
ми лэжыгъэ тынымкэ илэс пла-
нэу ялэхэр агъэцэклагъ. Аш даклоу
бжыхьэ лэжыгъэ хэлъхьаным
иплани зэшлуахыгъэ.

Аш фэдэ гъэхьагъэхэр ашынэр
анахьэу кызыхэкыгъэр, мы колхоз-
хэмэ трудыр тэрэзэу зэращызэха-
щагъэр ары. Колхозхэмэ яруково-
дательхэм юныр, лэжыгъэ тыныр,
бжыхьэ жьоныр, бжыхьэ лэжы-
гъэ хэлъхьанэр—а юфшлэнхэр зэ-
клэ зэрэздагъэцэкленым елгыты-
гъэу яюфшлэнхэр агъэпсыгъэх,
амалэу ялэхэр агъэфедэх. Джащ
елгытыгъэу тракторхэмэ юф ара-
гъашлэ, былым кыуачлэу ялэхэри
тэрэзэу агъэфедэ.

Колхоз пэрытхэмэ гъэхьагъэ
ялэу юф зэрашлэрэм кыгъэлъа-
гъорэр, бжыхьэ губгъо юфшлэнхэр
здагъэцэкленым юф тэрэзэу зэ-
хэщагъэ зыхьуклэ, бжыхьэ лэжы-
гъэ хэлъхьанэр анахь агротехни-
ческэ пэлъэ дэгъухэм яхьуллэу
зэшлэпхын зэрэплэкыштыр ары.
Тэ ти Адыгэ хэкукэ ащылэ анахь
пэлъэ дэгъоу шытхэр, сентябрэм и
15-м кышыгъэжыагъэу октябрэм и
10—15-м нэсэу ары. Ау зыхьуклэ
бжыхьэ лэжыгъэ хэлъхьаным
тракторхэр ыки былым кыуачлэхэр
икьуклэ шагъэфедэнхэ фае.

Бжыхьэ лэжыгъэ хэлъхьанэр
зыраухылэн фэе палъэр кьэсын-
кэ кьэнэжыгъэр маклэ. Ау щыт
нахь мышлэми джы кызынэсыгъэ-
ми бжыхьэ губгъо юфшлэнхэр тэрэ-
зэу зыцызэхэмыщэгъэ колхоз
бэклаехэр тилэх. Кыуачлэу ялэхэр
тэрэзэу зэрамыгъэфедэрэм кыхэ-
клэу губгъо юфшлэнхэр здагъэцэ-
клэн алэкырэп ыки бжыхьэ лэ-
жыгъэ хэлъхьанэр ауужы кыра-

гъанэ. Колхоз руководитель бэкла-
емэ, тракторхэмэ ащыгугъухэзэ,
былым кыуачлэу ялэхэр икьуклэ
бжыхьэ лэжыгъэ хэлъхьаным
шагъэфедэхэрэп. Тракторхэми зэ-
пыо ямылэу юф ашлэнэм иамалхэ-
ри зэрахьэрэп. Ар юфшлэкэ хьуш-
тэп, аш псынкэ шьыпкьэу гъунэ
фэшыгъэн фае.

Аш фэдэ руководителэу кьэб-
гъэлъэгъон пчъэкыштымэ Шэу-
джэн районым шын колхозхэу „Пе-
редовикым“, „Я 2-рэ пятилеткэм“
ыки аш анэмыккхэми япредседа-
тельхэр ащышых. Мыхэмэ былым
кыуачлэхэр икьуклэ гъэфедэгъэным
мэхьанэшхо зэрилер кызыгурагъэ-
лонкэ фаехэп. Былым кыуачлэу
ялэхэр бжыхьэ лэжыгъэ хэлъхьа-
ным шагъэфедэхэрэп.

Джащ фэдэ щылэгъэхэмэ кьа-
хэклэу колхоз бэклаемэ бжыхьэ
лэжыгъэ хэлъхьанэр жьажьэу
ащэкло. Ахэмэ хэкури ауужы кы-
рагъанэ. Сентябрь и 25-м ехьу-
лэу жьоныр хэкум иколхозхэмэ
зэрагъэцэклагъэр процент 48-рэ
нылэп, лэжыгъэ хэлъхьанэр—
процент 16 нахь хьурэп.

Кьэклорэгъэм лэжыгъэ бэгъуа-
гъэ кьэхьыжыгъэныр зэпхыгъэр,
бжыхьэ лэжыгъэ хэлъхьанэр
игъом ыки дэгъоу зэшлэхыгъэныр
ары. Мы юфыр тэрэзэу зэшлэхы-
гъэнымкэ партийнэ, советскэ
ыки комсомольскэ организациехэм
пшээрлышхохэр ялэх. Ахэмэ
колхоз пэпчы амалэу ялэхэр
икьуклэ зэрагъэфедэным инэу
аналэ тырагъэтын, трудым ипрои-
зводительности зыкызырэрагъэлэ-
тыным иамалхэр зэрахьанхэ фае.
Анахьэу аналэ зытырагъэтын фае-
мэ ащышэр, лэжыгъэу халъхьэ-
рэм икачество инэу гъунэ лъафы-
ныр ары.

Коммунистхэр, комсомольцэхэр
ыки зэкэ мэкъу-мэщ хозяйствэм
июфышлэхэр! Бжыхьэ лэжыгъэ
хэлъхьанэр псынкэ шьыпкьэу
ыки дэгъоу зэшлэхыгъэным кыуа-
члэу тилэр зэкэ зэретхьылэн! Ро-
динэм гушылэу еттыгъэр щытхэу
хэлъэу зэрэдгъэцэклэжыны!

ВКП(б)-м и Центральнэ Комитетрэ СССР-м и Народнэ Комиссархэмэ я Советрэ шлуфэсэу

Советскэ Союзым и Маршалэу А. М. Василевскэм
фагъэхьырэр

ВКП(б)-м и Центральнэ Комитетрэ СССР-м и Народнэ Комиссархэ-
мэ я Советрэ О, Красная Армием ианахь полководцэ цлэрыломэ ыки
Советскэ Союзым ивооруженнэ кыуачлэхэмэ язэхэщаклохэу талантыш-
хо зилэмэ зыклэ ащышым—илэс шъэныкыо узыщыхьугъэ мафэм
шлуфэс кыуахы.

ВКП(б)-м и Центральнэ Комитетрэ СССР-м и Народнэ Комиссар-
хэмэ я Советрэ О ти Родинэ пае шлогъэшхо хэлъэу тапэклэ юф
пшлэным пае упсаоу ыки узэлэшэу ушылэмэ ашлонгъу.

Всесоюзнэ Коммунистическэ (большевик) партием
и Центральнэ Комитет.

СССР-м и Народнэ Комиссархэмэ я Совет.

Ильэсым велосипед минишъэ кыдыгъэкышты

РИГА, сентябрэм и 30. (ТАСС)
Ригэ ивелосипеднэ заводэу „Сар-
кана Згвайгзне“ зыфилорэм иди-
рекцие производ твэр реконструк-
цие ешлы ыки аш зырегъэушъоб-
гъэ. Помещениехэр егъэхьазырых,
кложьыжыгъэхэр цеххэмэ

ачлэгъэуцух.
Предприятиер икьу шьыпкьэу
реконструкцие зашылкэ, ар илэ-
срэ ныкьорэккэ зэшлуахынэу агъэ-
нэфагъ, заводым велосипедэу
илэсым кыдыгъэкыштыр ми-
ни 100-м нигъэсын ылтэкышты.

Чыгумрэ тыгъэм исистемэрэ

Природэм, дунаем изэхэлъыклэ зэбгъэ шэнклэ фэ:эу зэрэшыгъыр гъэнзэфагъэ. Цыфым лъэшэу мыхмаклэу природэм икхъэхэр ышлэмэ. ифедэ къекижыкы. Шысэгехыплэу мы лэфымклэ къэбггъэлъэгъэ иплъэкыштыр бзу зетэфыгъэ. Природэу зыхэтэм, къэзынуцахырым нзэрэчытыгъэ, игъэлсыклэрэ цыфым земышлэм при одэм шыштэу, ащ ылэмчыгъэ члэтэу шытыгъыгъэ Гушылэм фало, ижыбрэ цыфыхэм жыбгъышхор тхэкклэ алтытэщтыгъэ, джы цыфым жыбгъгъэр зэрплоу егъэлорышлэ. Ижыбрэ цыфыхэм ямыгъэсагъэм кыхэкыклэ тыгъэр, мазэр, машлор, шыблэр, пчыклэр, кыоешхор ыкли ащ анэмыклэу ыфэдэхэр амышлэхэрэр зэужоу тхэкклэ агъэудуштыгъэ, джы цыфым а пчыклэ шыпкъэм электривчэ кыыхишын ылъэныгъэ, телефон, телеграф, радио зы фэплогъхэр ыкли пэмьклрэ электрическэ машинэхэри хыжыгъ. Ащ фэдэу кэлпчыкы нэу плуагъэми кыфэмалчыкынэ фэдэ змдлужыгъуабэ цыфым ежы природэу ктэ-мыуцахырым кыхехы. Мы зманэу тэ тызэрытм тышылэкклэ-псэуклэкклэ псэ-сэрэ цыфыхэм тэфэмдыу нахъ гъэсагъэу ыкли нахъ псынклэу, нахъ къулаеу тышылэмэ, а зэпстэумкли ауштэу ктэзышлэрэр, вишуагъэ къаколорэр природэм изэхэлъыклэ кызырэу цыфым зэригъэшлэгъэу, науколэр къыркълэхэагъэу шытыш ары.

Арышты, аперэмык! природэм изээлты-
ккэ зытшлэккэ шылыккэ-псэуккэр нахь кту-
лау кьешы. Ау мы лойфым нэмькулуи
цыфым ыгуклэ псэуэми алылэсы зэрэ-
шлонгоми удеплын фае. Сыды илэужы-
гоу ылтэгзгу эр шлогтэшлагтозу, зпсэ-
тури кызыхэккэрэ лойфы пкыгыгохэр з-
ригашлэмэ шлонгоу цыфыр ыгуклэ шыг.
Гушылым шъхбаклэ тыггэр зыдакорэр,
чыгыр зыфээрэггүрэр, жыйбгээр кызы-
кэккырэр, ууцыр кызыфэккырэр, ошхэр,
осыр, оштүр кызыхэккырэр, пчыккэр зы-
лэужыггэр, шыблэр зыклэггүаггорэр,
псэушъхэ землэужыггоу дунэ шарым
тетымэ ягтэпсыккэ, япсэуккэ, джаш фэдэу
уззгупшысаныбэ мы лойфым хэлэ. Ау гтэ-
нфеаггэу шытыр, сыди илэужыгорэр
природэм хэхуахэрэми, текхуахэрэми
зы горэм кызырэхэккэу лъапсэ горэ з-
рылэр ары. А лойфыр кызыхэккырэм алтэп-
тэ шыпккэм цыфыр лыхьхуэз илэсы
ккэси илгэсаныгтэ, итехникэ нахь хэклу-
тэзэ, мэклэ-маклэу ащ ыпкэлэ шыфым з-
хымышыккэу природэм, дунэем текхуа-
хыштыггэмэ, а щы щтэ щтыггэмэ,
ахэр нэпцц пшысэ горэм
рыхылэштыггэмэ, джы нэпэ ащ фэхэр
кызыхэккхэрэр ккэлэеджэккэ цыклов
школым щеджэхэрэм ашлэу хугтэ, Сыда
плөмэ дунэ шлэныггэмэ цыфыр куоу хэ-
хыгтэ Чыг члэгым члахы чыгу клоцым
пкыгыго зэфэшъхьафэу члэлъхэр зэри-
ггэшлагтэ, ифэбагтэ ичылагтэ зэригтэ-
шлагтэ. Псы члэгым члахы чычлэм илгэ-
сыккэ ыкүлгтэ. Оштогум дэкуан жым
изэрэщыт зэригтэшлагтэ. Нэррылэшхохэр
ышыхы адрэ жуаггүаггхэр зэрэптэчжыбэр,
яинаггүаггэр, зыфадихэр хысанпккэ зэри-
ггэшлагтэ. Джаш фэдэу цыфым нели-ны-
чэпи природэм изээлтыккэ нахь икьюу,
нахь куюу зэлэккы.

Арьшгы природэм изэхэлгыкнэ шлэнэм
лнээрэ фэдэу пылгыр, дунэ шлэнгыгээ
лннуукэ вэлцнэ шмысхэу цыфыхэр дэзы-
гьэхырэм зэрээшигыакьохэу, ахэр зэрэ-
мшынгыкэхэр кьызыргнафау, лофыр
зытэ шыпкьтэм ехьыллагэу природэм
хэхуажьэрэ пстэури кьызыхэклырэр гэ-
сэнгыгэм зэрлорэм тетэу кьыгэлгагэу
эрэшытыр ары.

[illegible]

Лэжыгъэ тыныр егъэгужъо

Госпоставкэм иплан иплалъэм кы-
жэу гъэцэкIэгъэным фэшIы ударнэ
месячником. зэлъыхъанхэу кав-
казцэхэр зэкIэ Краснодарскэ краим
иколхозхэм ыкIи исовхозхэм кы-
джагъэх. Ащ игъэцэкIэн джы дэ-
дэм колхозхэмэ анахь мэхъанэ зилэ
аперэ пшъэрылъэу ялэмэ зыкIэ
ащыш.

Ау ар зымыгъэцакӕхэрэ ыкӀ
лӕжыгъэ тынр емыкӀоу зыгъ-
гужӕхэрэ колхозхэр Шӕуджӕн
районым ытх. Колхозу „Красное
знамя“ зыфилорӕм ихӕмӕхӕм лӕ-

жэу зэныбжэу, зэцизэу цытыгэмэ цы-
фэу чыгум тесыр азылэныкком тесэу ху-
ныешт цыф пстэуми а зыухэтэр ямэфэн
фэягтэ, а зы уахэтэри ячэцэн фэягтэ. Ау
ауштэу зэрэщымтэри тэлэгтэ: Европэм,
Азиэм, Африкэм, Австралиэм арысы цы-
фыхэмэ ямафэмэ, а лъэхъан дэдэм Амери-
кэм исы цыфыхэм ячэлц. Чыгум информэ-
кэ шарэу зэрэщитэр ащ пэмьыкэу ктэзы-
гъэуныфэрэм ащычэр, мары: чыгур адрэ
планетхэу тыгтэм игъусэхэмэ зы жьогъо
класагъэу зыккэ ащыщ. Арэу зыхъуклэ ты-
гтэ быным, а системым хэтэ жьуагъохэ
ми, планетхэми тызялгыккэ ахэр зэрэг-
лэгтэгухэрэр шарэу, хъурагъэу яллэ
шъыккэ зэрэщытхэр арых. Ау зыхъуклэ тэ
тичыгуи а жьуагъохэм зыккэ ащычышт
ари зэрэшары тэрыккэ гъэиэфагъэу ктэ-
хъун фæе. Ащ фэшъыхафэу чыгур зэрэ-
шары ктэзыгъэнафэрэр мары: адрэ жъуа-
гъохэу ошъогум итэмэ ктапызыгъэу, с
къахэзыгъэу тичыгу мыжъошхохэр (ме-
теоритхэр) кытэфэхэу мэхъу. Ащ фэдэ ме-
теоритхэр мы лъэхъаным музейхэм ачлэ-
лтых. А мыжъохэм язэхэлтыки, тичыгуи
изэхэлтыки хъазырэу зэтэхтэх, ау зы-
хъуклэ а жьуагъохэу мыжъохэр ктэзы
пызыхэрэр шарэу шытхэмэ, тэ тичыгуи
информэккэ адрэ планетхэм афэдэу цытын
фæе нахь, нэмькк формэ ннэну шытэл.

Чыгуур тыгъэ бным кысэрэхэлыкыгэм-
ккэ нэлэрэ лъэхъанымккэ гипотезитыу щы.
Зыр Кант Лаллас ягипотез ары. Ащ зы-
пирорэмккэ оштыгум ит пщэгъо газ зэхэ-
гыр зэхэхъэзэ жъуагъо мэхъу. Ащ фэдэ
пщагъоу жъуагъо хъуану зэхэхъэрэ
ыккы чэрэгъуэзэ кыккыккырым центробже-
ккыуачлэу илэм хабзэу пылхъхэм алкк кы-
ккыккэ экваторккэ материе зэхэты нахъ
пщэгъо цыккылухэр кыгъозыгъэх. Ахэр
центральнэ пщагъоу кызыхэлыкыгэм пэ-
чыжыгъэ хъазыгъуу хъугъэху ипритяженне-
ккэ ыубытыжыгъэх. Зыр нахъ пэблагъэу,
адэр нахъ пэчыжыгъэ хъугъэ Ежы тыгъэм
кыххэзыгъэ жъуагъохэми нахъ гъусэ цы-
ккылухэр (спутникхэр) а хабзэм тэтэу ахэ-
зыхъыжыгъэ. Ауштэу планетнэ системыр
ккэхъугъэ. Ятлонэрэ гипотезэр Джинс кыу-
гупшысгъэ. Ащ гипотезэ хысап зэрэ-
шпырэмккэ, бэ шлэгъэ дэдэу илэс милли-
ард итхэгъэккэ узэккэлэбжыккэ, тыгъэм
пэгъунэгъу дэдэу зы жъогъо ии лъэшы
горэ зыблэккым, ащ ыккыуачлэу притяженнеу
илэм ихыгырккэ тыгъэм газ материеу хи-
щыгъэр, зэхэзыжыи планетэ хъужыгъэх.
Гипотезитыуми унгъэштэнуу хысап тэрзэ-
хэр ахэлхъы, ау наукам джыри ащ илоф
опытккэ ыуплэккыгъуапэу щытэп Сыдэу
щыгымы ккэлэу къэплонэу хъумэ, Джинсы
ипотезэе мы лъэхъаным нахъ ученабэмэ
зэдаштэ.

Пцагъом кыххэкыгъэ жъуагъохэр итла-
нэ мэшлэшхо къаппхэу илъэсыбэ аухъу-
дзы, ау ахэри мэкклэ-маклэу аклэшхоклэ
кырагажъэшъ, мазучылыжых, зыу-
чтылыжыхэклэ нэфынэрэ фэбэныгъэрэ
къаппымыкыжъэу мэхъужых. Джащ фэдэ
жыгъогэ клосэжыгъэхэр ары планетклэ
заджэхэрэр. Ау зыхъуклэ тичыгуи мазэм
мы къэтлуагъэм елътытыгъэмэ планетклэ
уаджэн фæе, ау тыгъэр—жъуагъоклэ джы-
ри плагъэн фæе, ащ джыри температурэш-
хо ил.

Жуагъохэр тичыгу лъэшэу пчыжъэх. Чыгумрэ жуагъохэмрэ азыфагуклэ зэрэ-зепчыжъэхэр зэрашырэр, хысапклэ зэралытхэрэр "нэфын илъэс" зыфалорэр ары. Нэфынэ илъэсклэ заджэхэрэр нэфынэм зы секундэм километрэ 300.000 кыкоу зылтытхэрэ зы илъэсын кыкун ылтэкыштыр ары. Арышты жуагъом нурэу кыпыкырэм инбзыхэр чыгум къежагъэу, кылалъэсыфэклэ кыкылурэ километрэ пчыагъэр "а нэфынэ илъэсымклэ" залытхэм анэх тпэблэгъэ жуагъом унэсынэу хуэгъэми нэфынэ илъэси 4 нах шлэхэу унэсын умылтэкинуу кыччэкыгъ. Ащ кыкылырэр, зы секундэм километрэ 300.000 кылурэ укомы илъэсиплэ гъогум узэрэтхыштыр ары.

Жыуагымэ анахь тпэчыжьэм зы секун-
дэм километрэ 300.000 пкүзэ укюнэу
хыугымэ, илэс 817-рэм нахь шлэхуэ ун-
зын плэккыштэп. Жыуагъуэ цыфым еж-
ежыруэ ынкэ ылъэгъун ылэкырэр

6000-м къекху, ау пстәумкӀи мы лӀхӀа-
ным жӀуагӀу. нӀрыплӀкӀӀ кӀыхагӀӀш-
гӀӀр миллиони 130-м къекху. МыцкӀӀ
дунӀа кӀышмыкӀу зӀриным, гӀуни-нӀ-
и зӀримылӀм гулӀыптӀн фӀас. А дунӀеш,
хом зы фыгуцӀу тӀгӀӀбынын хӀт нӀлӀп.
ТыгӀӀз быным, аш кӀыхӀкӀыгӀӀ системӀм
нӀпӀз нӀзрӀцыгӀр мары: центрӀм тӀгӀӀр
итӀу ар планетӀ пстӀӀуми хӀурауу кру-
гӀу кӀыкӀуахы. НахӀ пӀблагӀм нахӀ
шӀхӀуу кругӀр кӀекӀуахы, нахӀ пӀчы-
жӀм нахӀ бӀрӀ пӀлы кругӀр кӀекӀуа-
хыфӀкӀӀ. ТыгӀӀм анахӀ пӀблӀгӀӀ планет-
тыр Меркурир ары, аш чӀщ-мӀфӀ 88-м
кӀыкӀюцӀыкӀӀ тӀгӀӀр зӀ кӀекӀуахы нӀлӀп.
Аш нӀужым Венера зыфӀлора планетым
тӀгӀӀр чӀщ-мӀфӀ 225-м зӀ кӀекӀуахы. Чы-
гум чӀщ-мӀфӀ 365-м тӀгӀӀр зӀ кӀекӀуахы.
Чыгум нӀужыкӀӀ Марс ары, аш тӀгӀӀр
мӀфӀ 730-м зӀ кӀекӀуахы, ау зыхӀукӀӀ
Марс нӀы илӀӀсы тӀ тӀилӀӀсӀтӀл фӀӀ
дӀз икӀлахыгӀ. Марс нӀужыпкӀӀкӀӀ
Юпитеры ары, аш илӀӀс 12-м кӀыкӀюцӀ
нӀлӀп тӀгӀӀр зӀ кӀекӀуахы нӀу зыхӀурӀр.
Юпитерым нӀужыкӀӀ Сатурн ары, аш тӀ-
гӀӀр зӀ кӀекӀуахыфӀкӀӀ илӀӀс 30 цӀӀӀӀ.
Сатурным нӀужыкӀӀ Уран ары, аш тӀгӀӀр
зӀ кӀекӀуахыфӀкӀӀ илӀӀс 84-рӀ тӀӀӀ.
Ураным нӀужыпкӀӀкӀӀ Нептун ары, аш
илӀӀс 165-м кӀыкӀюцӀы тӀгӀӀр зӀ нахӀ
кӀыкӀуахырӀп.

Тыгър дунэшкоу гъуни-нэзи зимыэм елытыгъмэ цыкы дэлэ ехуэлэ, ау тэ тычлугун тыгъмэ елытыгъмэ фыгуэу ехуэлэрэп, хышкым псыгуатиклоу хэтым нахъабэу фэхурэп, сыа плэм тыгър планетхэм анахьри фэлэ миллион чыа-гъэклэ анахьри инышъ ары.

Чыгу́м кы́дыкыахэу гы́сэ цы́кы
горэ ил. Ар Мазэр ары. Мазэр чы́гу́м на-
хыи фэдэ зау́лкэ нахь цы́кы. Мазэм
кыи-пси тетэу, ау зыхькүлэ псэушхьэ
лэ́кыи тетэу, уц лэ́кыи кы́дыкыахэу,
ау кы́ушхьэшо блэ́кыгэхэр тетых.

Чыгумрэ мазэмрэ язэпчыжабгээр километрэ 380.000-рэ нахь хууреп. Чыгум нуужыжылэ тыгымэ анахь пэблэггэ планетеры Марс, ащ жи-пси тег, ау зыхьуклэ пэушхьэхэри ащ тесэу, уцыхэри кытекклэу цыг зылорэ цыф гээсагэхэри, үченэхэри цыцэл. Ау джыри лойфр теубытгэлпэу зыми ышлэгорэл. Чыгумрэ тыгэмрэ язэпчыжабгээр километрэ миллиони 150-рэ мэхуу. Тыгэмрэ Марсырэ язэпчыжабгээр километрэ миллион 228-рэ мэхуу.

Марсы нэужирэм тыгъэм анэх пблэгъэ планетэ гъусэу илр Юпитер ары, Юпитер тыгъэм гъусэу илэ планет пстэуми анэх ин. Юпитер чыгум ихирн фэдэ 1,300-кӀэ нах ин. Тыгъэмрэ Юпитерэ ырэ язэчыжыагъэр километрэ миллион 778-рэ мэху. Юпитерым нэужикӀэ тыгъэм анэх пблэгъэ планет гъусэу кыдеклокырэр Сатурн. Ар жыри мыкӀосэжыгапэу, тазы зэхэплӀыхыгъэу зэхэти. Сатурн тичыгу нахирн фэдэ 800-кӀэ нах ин. Тыгъэмрэ Сатурнэр язэчыжыагъэр километрэ зы миллиардрэ миллион 411-рэ мэху. Сатурнэм Ӏэлынэм фэдэу кӀэшлӀкыгъэу телескопкӀэ плӀэгъурэр, спутник гъусэ жьгъӀи цыкӀубэ дэдэу кыдеклокырэр ары.

Сатурнэм изужыклэ тыгъэм анахэ пэчыжыр Уран зыфайорэ планетыр ары. Уран тыгъэм зэрэпэчыжыр километрэ миллиардигурэ миллион 850-рэ мэхъу. Ураны гъуыс 4 и. Ураным изужыклэ тыгъэм анахэ пэчыжыр Нептун зыфайорэ планетыр ары. Нептуврэ тыгъэмрэ азэпэчыжагъыр километрэ миллиарди 4 мэхъу. Нептун тичыгу нахры фэди 4-клэ нахы ии. Уранырэ Нептуврэ лъэш дэдэу зэрэпэчыжэхэм фэшты тичыгу тесы шыфыхэм изрыплэкклэ мыплэхэу а планетхэр ошъогум рагъуатэхэрэп, ау адрэ планетхэу зигугъу къэзшынгъэ пстэурн изклэ плъэгъунхэ плэкълышт. Мы аужыр илъэсынхэм тыгъэ быным шыщ планетэу анахэ агъунэ шылуэ, анахэ чыжбэу дзыгъэ зыгорэ кыяхагъэщыжыгъ, ащ Плутонклэ еджагъэх.

Джары непэ наукэм кызырэгъэлъагъо-
рэмкӕ тэ гызытес чыгум изэрэщыт ыкӕ
тыгъэ бынэу кызыхэкӕгъэмӕ дунаем
чыпӕу шыгъгъэр.

Доценту Ю. Нэмытэкъу.

Жьонэр ыухыгъ

Ударнэ місячником зэлъы-
хъагъэхэу, Мыекъопэ районым
иколхозникхэм ыкIи колхозницэ-
хэм дэгъоу Iоф ашIэ.

Колхозуу Димитровым ыцлклэ
цытым лэжыгъэ гектари 120-рэ
хилъхэгъах. Колхозуу „Власть
советов“ зыфлорэм жъонымклэ пла
нуу илэр проценти 100-м ехъоу
ыгъэцэклагъ.

Дж. Тамбый.

Хэгъэгу 1эк1ыб хъэбархэр

Іэкiыб къэрал Іофхэмкiэ
министрэмэ я Советы
икоммюнике

ЛОНДОН, сентябрэм и 29.
(ТАСС). Тэкыб кьэрал Юфхэмкэ
министрамэ я Советы икоммюни-
ке кьыорэр:

„Лэкыб кээрал Юфхэмкэ минн-стрэхэмэ я Советы непэ тЮ заседание йагъ. Пчэдыжым председателыгъэр В. М. Молотозыр ары, шэджэгъо ужым—Ван Ши-цзэ.

Заседаниитүри зыфэгъэхыгъэ-
хэр министрэмэ я Советы джырэ
исессие ипротоколхэмэ ахэплъэ-
хэр ары.

КыкIэлъыклорэ заседаниер неу-
щы мафэм сыхъатыр 3-м шыIэшт“.

Маньчжурием советскадзэхэр
ктыращыжбынхэр рагъэжъагъ

ЧАНЧУНЬ, сентябрэм и 29.
(ТАСС). Советскэ командованием
макъя кыыззригъялурэмклэ, советс-
скадзэхэр tlakly-tlaklyзэ Маньчжу-
рием кырашыжынкэр зырагъя-
жаагъяр мэфэ заулэ хъугъя. Анах-
мэханэ зилэ klyachэхэмэ якшиш-
жынкэр октябрэм ияллонэрэ ньыком-
рагъяжышт. Мы илэсым нояб-
рэм ыклэм дэжы, советскадзэхэр
зеклэ Маньчжурием кырашыжы-
ныр аухышт. Советскадзэхэмэ
якшишжыны Маршалэу Мали-
новскэм ыналэ тет ыкли ащыклэ
китайскэ командованием макъя ра-
гъялугъ.

Вест—Индием инарод
кызыккэдээр

ЛОНДОН, сентябрэм и 30.
(ТАСС). Агентствэу Рейтеры Бриджтаунэ (Барбадос хыгъэхуы, кыкIэу мактэ кызырагъэзурэмкIэ, трудым ивест—индийскэ конгрессу мыщ тыгъуасэ цаухыгъэм, Вест—Индием федерацие щагъэпсыным кIи самоуправление иIэным зэрэ кIэдзурэр шязытын делегацие Англияем ыгъэкIонэу хидзыгъ.

Британскэ Вест—Индием мь
ыкълэлыкшт хыгъэхъунэхэр
хэхъэх: Богемскэхэр, Барбадос
Подветреннэхэр, Наветреннэхэр
ыкли хыгъэхъунэу Ямайка. Хыгъэ
хъунэ пэпчыи еж и губернаторы
местнэ законодательнэ органр
ялэх ыкли колониехэмклэ английск
министерствэм ахэр контролиро
вать ешлх.

Муссолины нархив атыгъугъ

РИМ, сентябрэм и 30. (ТАСС)
Печатым мактэ кыызарыгээлурэм
клэ, квалэу Комэ ипожарнэ коман
ды иказармэхэмэ мыклодыным фэ
шы ачлэтыгэхэу Муссолины иар
хив зыдэлъ ящик 27-рэ ачлаты
гъуклыгэх, бэ хъоу ащ Гитлеры
Чиано, Черчиллы афитхыгээ кы
фатхыжыгээ тхылъхэри ахэлъы
гэх. Августым и 31-м капитанэу
Смит клэ зыкээзыгээлээгъогъ
лэу союзническэ формэ зыщы
гыгъым ящикхэр ратыггагэх
Блужыпкээклэ а зонэм исоюзнэ ко
мандование иофицерхэмэ капита
Смит гори ахэмытэу кычлэклыгэ

Ответственнэ редакторым ипшээрылхэр
зыгъэцаклэрэр Хь. У. ШЭРТАН.